

Dünýä arhitekturasynyň ösen döwründe onuň taryhyna göz aýlamak onuň ösüşlerini öwrenmek juda ýerliklidir. Bu günki gün täze arhitektura binagärliginiň üstünlikleri bilen bagly nijeme işler ýola goýulýar. Munuň özi taryhy nazar bilen arhitektura binagärliginiň döwrebaplygyny öwrenmekde onuň taryhyna göz aýlamagyň zerurlyklaryny ýüze çykarýar. “Dünýäniň ýüzünde näçe adam bar bolsa, şonça- da filosofiýa – pikir giňişligi bar” diýýärler. Belki- de adamzadyň daş – töwerek bilen birleşmesinde pikiriň güýji has ýokarydyr, onuň öz tebigatyndan. Adam aýagyny sekmedik adalara gitmek arzuwy, pikiri hem adamyň öz – özüni, içini diňläsi gelýänligi üçin bolmagy ähtimal. Şol sebäpli – de adamyň ýalňyz bolmak, ada gitmek arzuwlaryny Daniel Defo özüniň “Robinzon Kruzo” eseri bilen öz ýaşan asyrynda edebiyata salyp, giň okyjylar köpçüligine ýetirdi we bu güne çenli ýalňyz bolmak, ada gitmek, ýekeleşmek arzuwy birnäçe meşhur kinofilmleriň , birnäçe kitaplaryň, birnäçe filosofik pikirleriň döremegine sebäp boldy.

Kenzo Tange- Ýapon arhitektory Ýaponiýada iň tanymal arhitektorlaryň biridir. Onuň taslamalary internasional görnüşde amala aşyrylypdyr. Tokiýo Uniwersitetini tamamlanyndan soňra, Ýegidäki milli stadiýony, Olimpiýa stadiýonyny, Singapurdaky ýapyk stadiýony taslama işleri bilen ýerine ýetirmäge başlangyç nusga beripdir. Gonkongdaky uniwersitetiň hormatly doktory hökmünde tanalyp, Arhitektoryň taslama işleri örän geň bolupdyr we ol öz işlerinde dostluksöýüjilikli, ynsanperwer ideýalary öňe sürüpdir.

Arhitektura- modernizasiýa stiliniň gözbaşynda duran ähli formalaryň öňküsinden döwrlüp, göz önünde janlanmasy we bir bitewilikde saklanmasy diýilse, ýalňys bolmaz. Modernizasiýa usuly aslynda ähli döwürlerde hem- de asyrlarda bolan , öwrenişilen formanyň döwülmesi we bitewiligini saklamasydyr. Şeýlelikde Kenzo Tangeniň işlerinde, täsin arhitektura döredijiliginde ilkinji nobatda dostlukly gatnaşyklaryň simwoly hökmünde modernizasiýa hem goşulan ýagdaýda ýüze çykýan hadysalar. Soňra wagtyň geçmegi bilen üýtgäp, ýene- de täze stilleriň gözlenmegine at berilýär. Olaryň içinde binagärlik sungaty boýunça geň galdyryjy binalaryň taslamasyny düzen arhitektolar häzirki güne çenli taryhdan bärjek jahankeşdeleriň hem- de ylym adamlarynyň hem ünsüni özüne çekýär. Şol sebäpden hem dünýäniň täsin arhitektura gurluşy bolan binalaryň birnäçesiniň gurluşyk aýratynlygyny belläp geçmek biziň üçin ýakymlydyr.

Gurluşyk taýdan üstünlikli tamamlanan binalar ýa- da tamamlanmadyk binalar bolup, olaryň giňişlikde tutýan orny, olaryň gözelligi we oalaryň adamzat taryhyna berýän belli bahasy barada aýtmak gerek.

Olaryň biri hem Oskar Nimeýerdir. Ol Latynamerikan arhitektory bolup, Halkara arenada uly abraýdan peýdalanan, Mariýanyň sabory, mundan başga- da birnäçe binalaryň taslama işlerini hödürlemekde, juda üstünlik gazanan, şahsyýet, awtoritet alymdyr. Häzirki döwürde

Londonda ýerleşýän Gaýd - Park hem onuň taslama işi esasynda ýüze çykan eseridir. Onuň döredeijiliginde hiç wagt hem standart burçlar ýa-da bolmasa, gönüburçly binalar gyzykly däldir.

Ol hakykatdan hem kanonlaryň arhitekturada döwürleşmesiniň tarapdary bolup, ýer ýüzünde häzirki döwür jahankeşdeleri aňk edýän binalaryň birnäçesiniň tasalama awtorydyr. Londonda ýerleşýän Gaýd -park bolsa, iň iri jahankeşdelikmerkezi bolup, äpet ertekiler dünýänsiniň jadysyna düşürýär. Munuň özi suratkeşiň fantaziýasynyň açylmagynda we şol fantaziýalaryň iň gözelineň hat-da çagalara degişli bolmasyna hem üstünlikli täsir edýär. Şeýle- de Braziliýada ýerleşýän Ylym we sungat muzeýiniň taslamasy dünýä belliligi bilen haýran galdyrýar. Öz şahsy muzeýi hem Riode- Janeýroda ýerleşýär.

Arhitektoryň bellemegine görä, gysyk hem- de öz aslyndan juda düşürilmedik, päsgelçilige sezewar bolan çyzgylar hakda ýazmak, olaryň durmuşa geçmegini saglamak örän gyzyklydyr.

Modernizasiýa usuly bilen işleşýän arhitektörler binanyň awtorlyk aýratynlygyny özlerine esasy husus edip alýarlar we şol gözelligi, şol täsinligi bolsa, ýokary tehnologiýanyň üsti bieln hödürleýärler. Kenzo Tange bolsa, şu stilleriň ählisini hem öz işlerinde modelleýär. Şa, imperator ordenleriniň eýesi bolmak bilen, Çikago uniwersitetiniň doktory, Amerikan arhitektura uniwersitetiniň altyn ýyldyz medalynyň eýesi bolmak bilen belli Herasimo binasynyň awtorydyr. Özi 1945- nji ýylyň beýik watançylyk urşunda urşuň iň pajygaly ýerlerinde ýetginjek wagty başdan geçiren zatlaryny göz önüne tutup, arhitektura işinde şol motiwde ýerien ýetiren taslamasy bolsa, dünýä bellidir.

Ýalňyzlaşmak pikiri adamzat döräli bäri bardygyna garamazdan, ynsanlaryň içki durýgusyna gulak bermek ähli zatdan ileri tutulýan zamanynda, täze , ada gurmak, ýasama ada gurmak, arhipelag gurmak, täze ideýalaryň ýaşaýan deňiz kenarynda guruljak arhipelag bolsa, hut täze ideýaly adamlaryň ýaşaýan ýeri bolmagyny saglamaga pikirler öňe sürülýär. Adamzadyň ösüş şerti bilen tapawutlanýan bu ýerde ýasama adada sepgitlerinde ýaşaýan inwetrleri ýüze çykarar hem - de jahankeşdeleriň iň iri merkezine öwürüler. Bigatyň, adamzadyň döreden arhitektura binagärlik ýadygärlikleri häzirki güne çenli hemişe ylym tarapyndan öwrenilendir we hemişe - de öwreniljekdir. Çünki biz arhitektura ýadygärlikleriniň üsti bilen özümiziň geçmiş taryhymyzy , şu günümüzizi hem - de ertirimizi öwrenmäge mümkinçilik tapýarys.

Arslan Amanow

**Türkmen Döwlet binagärlik-gurluşyk
institutynyň talyby**